



NTNU University Museum

Saksbehandler, innvalgstelefon

Tonje Katrine Vaage, 32266629

Att. Elisabeth Stur

Tillatelse til prøvetaking av vanninsekter i fire verneområder i Viken

Statsforvalteren gir NTNU University Museum ved Elisabeth Stur tillatelse til prøvetaking av vanninsekter i Galtedalstjerna naturreservat, Ultvedtjern naturreservat, Gullerudtjern naturreservat og Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat sommeren 2022. Tiltaket er vurdert til å ikke være søknadspliktig i de resterende verneområdene i søknaden. Tillatelsen er gitt med hjemmel i naturmangfoldloven § 48. Det er stilt vilkår til vedtaket.

Bakgrunn for saken

Vi viser til søknad mottatt 22.03.2022 og telefonsamtale 19.04.2022. Det er søkt om tillatelse til å gjennomføre forskningsprosjekt på vanninsekter i åtte verneområder i Viken fylke.

NTNU University Museum ved Elisabeth Stur skal samle inn og DNA-analysere vannmidd (Hydrachnida), sviknott (Ceratopogoniade) og fjærmygg (Chironomidae) i og rundt kalkrike ferskvann i Norge. Formålet med prosjektet er kartlegging av vanninsekter, samt samle inn data som kan benyttes i fremtidige forskningsprosjekter. Som en del av prosjektet er det ønsket å samle inn ferskvannsevertebrater ved flere lokaliteter i Viken, blant annet innenfor verneområder. De åtte verneområdene i Viken som er aktuelle for gjennomføring av prosjektet er:

- Elstad landskapsvernområde i Ullensaker kommune
- Nordbytjern landskapsvernområde i Ullensaker kommune
- Galtedalstjerna naturreservat i kommunene Jevnaker og Lunner
- Ultvedtjern naturreservat i Ringerike kommune
- Gullerudtjern naturreservat i Ringerike kommune
- Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat i kommunene Ringerike og Hole
- Mysutjernene naturreservat i Kongsberg kommune
- Rosstjern naturreservat i Kongsberg kommune

Flygende insekter vil bli samlet inn med insekthåv. Det skal også tas roteprøver fra bunnen av vannene med vannhåv som har maskevidde på 250 µm for å samle inn insektlarver og vannmidd. Det skal maksimalt gjennomføres to innsamlinger i løpet av feltsesongen. Prøvetakingen vil skje i



vannkanten, og det vil ikke være behov for bruk av båt. Prosjektperioden er fra mai 2022 til april 2025, og feltarbeidet i Viken skal gjennomføres i løpet av juni 2022. Resultatene fra undersøkelsene skal offentliggjøres blant annet i Artskart fra Artsdatabanken.

Lovgrunnlag

Statsforvalteren er forvaltningsmyndighet for de åtte verneområdene. Vi forvalter verneområdene etter en egen forskrift med bestemmelser som sier noe om formålet med vernet, og hvilke tiltak og aktiviteter som er tillatt, forbudt eller som krever tillatelse.

Elstad landskapsvernområde ble vernet ved kongelig resolusjon av 17.12.1999. Formålet med verneområdet er å bevare kvartærgeologiske formelementer og limnologiske forekomster og kildehorisonter i et landskap der botaniske, zoologiske og kulturhistoriske elementer bidrar til å gi området dets særpreg. Området er sentralt for bevaring av grunnvannsforekomsten på Gardermoen, og er viktig for å bevare variasjonen av grytehullsjøer i Gardermo-området. Kvartærgeologisk og limnologisk har området internasjonal verdi. I landskapsvernområdet er alle inngrep som kan endre naturmiljøet eller landskapets art eller karakter vesentlig forbudt, jf. verneforskriften kapittel IV punkt 1. Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

Nordbytjern landskapsvernområde ble vernet ved kongelig resolusjon av 17.12.1999. Formålet med verneområdet er å bevare kvartærgeologiske former og ulike grytehullsjøer. Nordbytjern ligger i en forsenkning som består av flere dødisgroper, og har stor grunnvannsgjennomstrømning. Til tross for at innsjøen er næringsfattig er vannvegetasjonen meget godt utviklet og vurdert som nasjonalt verneverdig. I tillegg er bunndyrfaunaen meget rik. Området har betydning for å bevare variasjonen av grytehullsjøer i Gardermo-området. I landskapsvernområdet er alle inngrep som kan endre naturmiljøet eller landskapets art eller karakter vesentlig forbudt, jf. verneforskriften kapittel IV punkt 1. Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

Galtedalstjerna naturreservat ble vernet ved kongelig resolusjon av 17.12.2021. Formålet med verneområdet er å bevare en bestemt type natur i form av en relativt stor, variert og velutviklet kalkbarskog i tillegg til en rik, intakt og velutviklet kalksjø. Videre er formålet å bevare et område som inneholder sjeldne, sårbare og truede arter, deriblant et stort mangfold av jordboende sopparter og kransalger. I naturreservatet er dyrelivet vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse, jf. verneforskriften § 3 bokstav b.

Ultvedttjern naturreservat ble vernet ved kongelig resolusjon av 23.06.2020. Formålet med verneområdet er å bevare et område som inneholder truet, sjelden og sårbar natur i form av et kalkåslandskap med forekomst av en rekke truede arter og naturtyper som i stor grad er betinget av kalkforekomstene. Videre skal vernet bidra til å bevare kalkmyr som er et voksested for sjeldne og interessante plantearter, og å bevare en sjelden og sårbar innsjøtype (en Chara-sjø). Det er en målsetting å beholde verneverdiene, samt videreutvikle dem. I naturreservatet er dyrelivet vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse, jf. verneforskriften § 3 bokstav b.

Gullerudtjern naturreservat ble vernet ved kongelig resolusjon av 13.12.2002. Formålet med verneområdet er å bevare et skogområde som økosystem med alt naturlig plante- og dyreliv, samt tilhørende kransalgessjø. Av spesielle kvaliteter kan nevnes at dette er et kalkskogområde med en svært rik flora av sjeldne og truede marklevende sopp. I naturreservatet er dyrelivet fredet mot skade og ødeleggelse, jf. verneforskriften § 3 punkt 2.



Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat ble vernet ved kongelig av 27.03.2020. Formålet med verneområdet er å bevare truet, sjelden og sårbar natur i form av et stort våtmarksområde med unike naturtyper og geomorfologiske forekomster. Området representerer en bestemt type natur i form av et stort sammenhengende deltaområde til elvene Storelva og Sogna, et stort meanderende parti av Storelva med flere kroksjøer og flomdammer i ulike utviklingsstadier, gammel lauvskog og barskog med sårbare og truede plante- og dyrearter, store grunne våtmarker, og Lamyra som gjengrodd kroksjø med ekstremrik myr. Området har særlig betydning for biologisk mangfold ved at det inneholder viktige trekk- og overvintringsområder for våtmarksfugler og er leveområde for et stort antall arter. Det er en målsetting å beholde verneverdiene i mest mulig urørt tilstand, og eventuelt videreutvikle dem. I naturreservatet er dyrelivet vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse, jf. verneforskriften § 3 bokstav b.

Mysutjernene naturreservat ble vernet ved kongelig resolusjon av 24.04.1992. Formålet med verneområdet er å bevare en sjelden type innsjøer som kun finnes på kalkrik grunn og karakteriseres av de rike forekomstene av kransalger. I naturreservatet er all vegetasjon i vann og på land fredet mot enhver form for skade og ødeleggelse, jf. verneforskriften kapittel IV punkt 1. Videre må det ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, jf. verneforskriften kapittel IV punkt 2.

Rosstjern naturreservat ble vernet ved kongelig resolusjon av 24.04.1992. Formålet med verneområdet er å bevare en sjelden type innsjøer som kun finnes på kalkrik grunn og karakteriseres av de rike forekomstene av kransalger. I naturreservatet er all vegetasjon i vann og på land fredet mot enhver form for skade og ødeleggelse, jf. verneforskriften kapittel IV punkt 1. Videre må det ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, jf. verneforskriften kapittel IV punkt 2.

I verneforskriftene til Elstad landskapsvernområde, Nordbytjern landskapsvernområde, Mysutjernene naturreservat og Rosstjern naturreservat er det ikke oppgitt forbud som omfatter prøvetaking av vanninsekter. Videre er verneformålene i all hovedsak bevaring av kvartærgeologiske former og spesielle kalkrike innsjøer og vann. Prøvetakingen er begrenset i omfang, og vil etter vår vurdering i liten grad endre naturmiljøet eller landskapets art eller karakter vesentlig. Påvirkningen på vegetasjon på land og vann vil også være minimal. Etter vår vurdering er tiltaket derfor ikke søknadspliktig i disse fire verneområdene.

Verneforskriftene til Galtedalstjerna naturreservat, Ultvedttjern naturreservat, Gullerudtjern naturreservat og Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat åpner ikke for at vi kan gi tillatelse til prøvetaking av vanninsekter. Statsforvalteren kan i slike tilfeller vurdere søknaden etter den generelle dispensasjonsbestemmelsen i naturmangfoldloven (nml.) § 48. Vi kan gi dispensasjon dersom tiltaket ikke er i strid med verneformålet og ikke vil påvirke verneverdiene nevneverdig.

Dispensasjonsmuligheten i nml. § 48 skal være en sikkerhetsventil, som skal fange opp uforutsette eller spesielle/særlige tilfeller. Hjemmelen skal ikke brukes til å utvide rammen for vernevedtaket ved at det rutinemessig gis dispensasjon til tiltak/aktiviteter som i utgangspunktet er forbudt. At vilkårene er oppfylt gir ikke krav på tillatelse. Det er opp til Statsforvalteren å vurdere om søknaden gir grunn til å gi dispensasjon fra verneforskriften i dette tilfelle.

Det følger av nml. § 7 at prinsippene i lovens §§ 8-12 skal ligge til grunn som retningslinjer ved behandling av søknaden. Dette innebærer at kunnskapsgrunnlaget i saken skal være tilstrekkelig. I tillegg skal prinsippene om føre-var, samlet belastning på økosystemet, kostnader ved miljøforringelse og miljøforsvarlige driftsmetoder vurderes.



Statsforvalterens vurdering

Beslutninger som berører naturmangfold skal bygge på kunnskap om naturverdier og effekten av påvirkninger, jf. nml. § 8. Statsforvalteren har kjennskap til naturreservatet gjennom arbeidet med verneprosessene, forvaltning av verneområdene, kartlegginger og databaser som Artskart fra Artsdatabanken og Miljødirektoratets Naturbase. Vi regner derfor kravet om et godt kunnskapsgrunnlag som oppfylt. Under følger en vurdering av forskningsprosjektets mulige påvirkning på verneverdiene i de fire naturreservatene.

Galtetalskjerna naturreservat ligger vest for Grindvoll og omfatter areal både i Lunner og Jevnaker kommuner. Reservatet representerer et unikt, lite påvirket område på kalkgrunn, med velutviklet og artsrik kalkbarskog, rikmyr, og kalksjøer. Området har en stor ansamling rødlistearter, og er tilnærmet helt uten inngrep som veier eller bebyggelse. Vestre Galtetalskjern er registrert som en kalksjø (kransalgessjø), som er en utvalgt naturtype. De frodigste kalkalgeforekomstene ligger på de langgrunne mergelbankene i vest. Totalt er det registrert 12 arter i vannvegetasjonen, hvorav 5 rødlistearter: bustkrans (NT), gråkrans (NT), smaltaggkrans (VU), stivkrans (NT) og rødkrans (EN). Det er tidligere også registrert edelkreps (EN) i Vestre Galtetalskjern. Prøvetakingen vil foregå på land og i vannkanten, og er begrenset i omfang. Så lenge det tas hensyn til de rødlistede kalkalgeforekomstene ved roteprøveinnsamlingen vil tiltaket etter vår vurdering ikke påvirke verneverdiene nevneverdig.

Ultvedttjern naturreservat ligger i et kupert landskap omtrent 2 km nord for Steinsfjorden i Ringerike kommune. Reservatet omfatter et kalkåslandskap med lite påvirkede Chara-sjøer og ekstremrik myr. Både tjernene og landarealene preges av den kalkrike berggrunnen, og området har stor forekomst av sjeldne og krevende arter. Ved både Grunntjern og Ultvedttjern er det kjente forekomster av myrflangre (EN), og vannene er også oppholdssted for en rekke rødlistede fuglearter. Det er også registrert kransalgene bustkrans (NT) og gråkrans (NT) i begge vannene. I perioden mai-juni gjennomføres det årlig slått på myra inntil Ultvedttjern. Så lenge det tas hensyn til slåttarbeidet samt de rødlistede artene ved prøvetakingen vil tiltaket etter vår vurdering ikke påvirke verneverdiene nevneverdig.

Gullerudtjern naturreservat ligger i Ringerike kommune, omtrent 4 km sørøst for Hønefoss.. Området er et kalkåslandskap med kalkfuruskog på skiferrygger, lågurtgranskog på dypere jordsmonn, samt kalksjøer, rikmyr og sumpskog i forsenkninger. Gullerudtjern er vurdert som en nasjonalt verneverdig kalksjø med forekomst av kransalger, og knottblom (EN) og bunkestarr (VU) vokser i sørvest-enden av tjernet. Ved prøvetakingen i vannkanten er det særlig viktig at det tas hensyn til disse artene. Prøvetakingen er ellers begrenset i omfang og vil etter vår vurdering ikke påvirke verneverdiene nevneverdig.

Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat er et stort og sammenhengende våtmarksområde i nordenden av Tyrifjorden. I reservatet er det mange forekomster av verdifulle naturtyper som mudderbanker, bukter, evjer og viker, kroksjøer, flomdammer og meanderende elveparti. Reservatet er leveområde for ulike fuglearter gjennom hele året, og de store, grunne delene av Nordfjorden er viktige nærings- og rasteområder for våtmarksfugler under vår- og høsttrekket. Storelva er oppholdsområde for fugl gjennom hele året, men har størst betydning som overvintringsområde. Området har følgelig stor betydning for en rekke sårbare og sjeldne plante- og dyrearter. Prøvetakingen vil foregå i et kort tidsrom, og vil etter vår vurdering ikke påvirke fugleartene negativt så lenge ferdsel skjer hensynsfullt. Frem til 31. juli er det hekketid for fugleartene i området, og det er derfor særlig viktig å være oppmerksom på fugler som kan ligge på reir i siv i vannkanten og unngå unødige forstyrrelse av disse.



Kunnskap om den samlede belastningen skal ligge til grunn for vurderingen, jf. nml. § 10. Dette innebærer at virkningene av prøvetaking med insekthåv og roteprøver med vannhåv skal vurderes i sammenheng med andre effekter på det samme naturmangfoldet. Etter vår vurdering vil prøvetakingens begrensede omfang ikke føre til nevneverdig økt belastning i verneområdene. Det er likevel sentralt at det tas hensyn til rødlistede plantearter ved gjennomføringen av prøvetakingen. Videre skal prøvetakingen ikke skje i nærheten av hekkende fuglearter eller fugler som ligger på reir, for å sikre at ikke fugleartene forstyrres i en spesielt sårbar tid.

Statsforvalteren legger til grunn at det foreligger nødvendig kunnskap om naturverdiene og virkningene av tiltaket. Føre-var-prinsippet, jf. nml. § 9, tillegges derfor liten vekt i denne saken. Etter vår vurdering vil ikke prinsippet om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver, jf. nml. § 11, være relevant i denne saken.

For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder tas i bruk, jf. nml. § 12. I Nordbytjernet er det gjort registreringer av vasspest, som er vurdert til SE, svært høy risiko, på artsdatabankens liste over fremmede arter fra 2018. For å hindre spredning av vasspest og andre fremmede arter er det viktig at alt utstyr, inkludert støvler, rengjøres før det fraktes inn og ut av verneområdene. Så lenge vilkårene i vedtaket følges vil tiltaket etter vår vurdering kunne gjennomføres i tråd med prinsippet i naturmangfoldloven § 12.

Ifølge Miljødirektoratets rundskriv M106-2014 om forvaltning av verneforskrifter skal nytten av et forskningsprosjekt vurderes opp mot omfanget av eventuelle inngrep samt ulemper tiltaket ellers medfører på verneverdiene. I dette prosjektet er innsamlingen av vanninsekter begrenset i omfang, og etter vår vurdering anses nytteverdien som høy sammenlignet med de minimale inngrepene som skal gjøres i verneområdene. Videre skal nødvendigheten av å gjennomføre forskningsprosjektet innenfor verneområder vurderes. Vi har forståelse for at prøvetakingen skal skje i kalkrike vann og områder hvor det er rike forekomster av de nevnte vanninsektene, som i dette tilfellet er innenfor grensene til verneområder. Vi har vektlagt dette i vår vurdering av plasseringen til de ulike prøvetakingspunktene.

Etter vår vurdering er prøvetaking av vanninsekter ikke i strid med verneformålene og vil ikke påvirke verneverdiene nevneverdig. Vilkaene for å gi dispensasjon med hjemmel i nml. § 48 er dermed oppfylt. Selv om tiltaket er vurdert til å ikke være søknadspliktig i Elstad landskapsvernområde, Nordbytjern landskapsvernområde, Mysutjernene naturreservat og Rosstjern naturreservat, oppfordrer vi til at prøvetakingen i disse områdene skjer på samme premisser som i verneområdene hvor tiltaket er søknadspliktig.

Vedtak

Statsforvalteren gir NTNU University Museum ved Elisabeth Stur tillatelse til prøvetaking av vanninsekter i Galtedalstjerna naturreservat, Ultvedtjern naturreservat, Gullerudtjern naturreservat og Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat sommeren 2022. Tillatelsen er gitt med hjemmel i naturmangfoldloven § 48.

Tillatelsen gis på følgende vilkår:

- Tiltaket skal gjennomføres som beskrevet i søknaden, og så skånsomt som mulig slik at det tas hensyn til naturverdiene. Bestander av rødlistede fugle- eller plantearter skal ikke forringes ved prøvetakingen.
- Prøvetakingen skal skje i tilstrekkelig avstand fra hekkende fugler og fugler på reir, slik at fugleartene ikke forstyrres i en særlig sårbar tid.



- Utstyr, inkludert støvler, som benyttes i prøvetakingen skal rengjøres før og etter bruk i verneområdene for å hindre spredning av fremmede arter.
- Tiltaket skal utføres innen 1. august 2022.
- Resultater fra undersøkelsene skal gjøres offentlig tilgjengelig, for eksempel i Artskart fra Artsdatabanken.
- Denne tillatelsen skal være tilgjengelig i felt, og kunne forevises oppsyn og politi.

Statsforvalteren har bare vurdert søknaden etter verneforskriften. Vi forutsetter at det innhentes tillatelser etter annet lovverk om nødvendig. Statsforvalteren vil eventuelt kunne komme inn igjen i saken i den forbindelse.

Klageadgang

Du kan klage på dette vedtaket til Miljødirektoratet innen tre uker, jf. forvaltningsloven §§ 28 og 29. Klagen skal sendes til Statsforvalteren. Klagen må inneholde opplysninger om hvilket vedtak som påklages, årsaken til klagen, hvilke endringer som ønskes og eventuelt andre opplysninger som kan ha betydning for vurdering av klagen. Partene i saken har adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter. Den som klager kan be om at iverksettelsen av vedtaket utsettes.

Med hilsen

Ellen Lien
seksjonssjef
Klima- og miljøvernavdelingen

Tonje Katrine Vaage
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent